

A gázláng fényei és tényei

Húsz évre emlékezik a Gázművek

Annakra hozzátartozik életünkhez, hogy többet szidjuk, mint dicsérjük. Ha van, tudomásul vesszük, ha nincs, nagyon hiányzik. 1945 februárjában rettenetesen hiányzott. És elsősorban nem kényelmi okokból. A gáz, amely ölni is tud, életet mentett akkor. De ehhez előbb gázt kellett termelni. Ahhoz pedig ember kellett. Méghozzá olyan, mint akikről a Gázművek üzemi lapja emlékezik a 20. évfordulón. *Berta Ernő, Békési István, Bukovits János, Giebl Antal, Haraszi Batore, Megyeri Antal, Nagy 6. József, Nyerges András, Póczik Kálmán, Polozgai János, Szilágyi István, Takács József, Tamási Ferenc és Varga József.*

Buda—Rákóczi út

Zúrzavar, rom, savanyú füstszag, Buda, 1945.

Rend, tisztaság, a frissen festett fehér ajtók, és mintás falak olajának jó szaga — Pest, Gázművek, Rákóczi úti épülete, 1965.

Arról a Budáról indult gázcsövet hajlítva, gázcsövet fektetve Póczik Kálmán, és ide érkezett meg az íróasztal mögé. Ma a gázszolgáltatási főosztály vezetője. Harmincéves volt akkor, ma ötven. Sorsában benne van húszéves harcunk, küzdelmeink, felemelkedésünk, a bottlások és kiegyeneseink, erőfeszítéseink és győzelmeink. Mint annyi más millió sorsban Magyarországon.

Kétszáznyolcvanhatezer »fogyasztóhely« a háztartásokban és az üzemekben az ő napi munkáját, gondját jelenti. Ha a gázszolgáltatásra panasz van, úgy érzi, egyenesen neki címzik. Ilyen ember.

Ilyen volt húsz éve is. Bár erről nem szívesen beszél.

Az igazság az, hogy egyáltalán nem akar beszélni. Azt vallja, hogy az ember a cselekedeteiben él. A szó nem arra való, hogy csépeljük, hanem, hogy tettet érleljön. A szó jó, ha egyvel több gáztűzhelyet juttat egy konyhába, tíz méterrel hosszabb gázcsövet fektet a földbe, újabb ismereteket, tudást gyűjt az ember fejébe.

A többiekéről kérdem, a névsort olvasom. Megenyhül. Úgy látszik, a szó akkor is jó, ha — dicsérhet. Másokat. De ezt nem mondom ki, nehogy meggondolja magát. Amikor már végre mégis csak elkezdte.

Húsz éve fűgőbb volt. Február 13-án elindult hazulról, a Corvin térről. Úgy sétált el az Óbudai Gázgyárhoz, mint aki passziózik. Magának se vallotta be, hogy fél attól, amit ott talál. Egyáltalán: talál-e még valamit?... És főleg — valakit?!

A többiek is így sétáltak oda. Kevesen voltak. Dolgozni akartak. Reménytelennek látszott.

A hálózat sebei

Amíg jöttek, a hálózatot nézték. Csak úgy, szokásból. Sok örömmük nem telt benne. Nem beszéltek róla, szavak nélkül is értették egymást.

— Az a hálózat ezer sebből vérzett — mondja most váratlanul, nem várt szenvedéllyel a főosztályvezető. Azt hiszem, ez volt a pillanat, amikor ráéreztem aggodalmára a szavaktól. A szavak árulók. Többet mutatnak meg a szemérmes ember lírájából, mint amennyit a világgal szívesen tudatnak.

Póczik Kálmán harmincéves géplakatost például egyetlen mondatlall leleplezte Póczik Kálmán ötvenéves főosztályvezető.

Az elején kezdték. Előbb gázt kellett termelni, hogy gázt szolgáltatassanak. Kemencét építeni, épületeket helyreállítani, műtárgyakat előteremteni.

A Gázművek műszaki gárdáját szanaszét fújta a háború orkánja. Akik az első szélcsendes napokban gyülekezni kezdtek az alkotásra született ember láthatatlan parancsnokának felhívására, nem válogathattak a munkában. Volt ott műszaki értelmiségi, adminisztratív dolgozó, szakmunkás és segédmunkás. Csak egy nem volt: különbség köztük.

Dicséretes szűkszávással így regisztrálja ennek egyik példáját az üzemi lap: »A gázcsövet a hűvösvölgyi Nagyréten tárolták. A Fővárosi Gázművek dolgozói egy négykerekű stráfkocsiba saját magukat fogták be, és úgy szállították a városba a több tonna súlyú öntöttvas csődarabokat. Munkájukért napi egy tányér leves bérezést kaptak.«

— Nem tudom, mi hajtott bennünket akkor? — kérdi a főosztályvezető, attól a húsz évvel fiatalabb géplakatostól. De az nem a kérdésre válaszol. Csak a tényeket sorolja, száraz, fakó hangon, hangsúlytalanul:

— Az azóta elhunyt Bordás igazgató, akit később Kosuth-díjjal is kitüntettek, ügyes kötélhidat szerkesztett, használt anyagokból az újpesti összekötő vasúti hídon. Olyan mutatóványokkal hajtottuk végre a szerelést, lélekvesztőkről, kis csónakokból, hogy ma minden műszaki vezető megborongana a gondolatára is. Egyetlen halottunk nem volt mégsem.

Ölbe vették a bombákat

Az Óbudáról bejövő főnyomóvezetékét óriás tankcsapda szelte keresztül. Legalább nyolc méter széles és háromnégy méter mély. Az emberek telehordták, a nehéztűzesség belépte.

Tűzszerészeket kértek. Azok

megígérték, hogy jönnek. Egy ideig várták őket. Hiába. Sok volt a döglött bomba, s kevés az élő tűzszerész, akkoriban.

A kórházak jelentkeztek. Nem tudtak fertőtleníteni gáz nélkül. Elmentek a kórházba. Járták a kórtermeket, laboratóriumot, műtőt. Szemük a vezetékeket vizsgálta, fülük a sebesültek sok nyelvű jajgatását hallotta. Azok az emberek, ott a fehér kórházi ágyon tanulták a nemzetköziséget. Egyetlen közös tulajdonságuk már volt, s az mindennél erősebb: a szenvedés.

Akárcsak az embereknek, akik a gázvezeték vizsgálták azokban a napokban: a segítőszándék. Egymás mellett voltak most is a magas közgazdasági, vagy műszaki képzettségű szakemberek és a munkások: gázszerek, géplakatosok, csőrakók. Most sem beszéltek; szavak nélkül is értették egymást. Elindultak szó nélkül, hogy ölbe vegyék a bombákat, megtisztítsák a gödröket, aknaverte omlásokat. A kórházaknak gáz kellett.

Póczik Kálmán két ember nevét mondja ki nagy szeretettel azok közül: dr. Vály Ferenc volt igazgatóját, és dr. Kadnár volt műszaki tanácsosát. Az utóbbi 1949-ben halt meg, Varsó közelében, egy repülőgépen, amikor szénné utazott Lengyelországba. Súlyosan szívbeteg ember volt.

A főosztályvezető, ha a volt géplakatosra gondol (és mostanában, a jubileum hangulatában sűrűn teszi) mindig csákkánnal, ásóval a vállukon látja őket is.

— Akkor még nem az volt a főkérdés, ki üljön az íróasztalhoz! Gázt kellett adnunk mindenképpen. Megteremteni a munka, a béke feltételeit. Csak amikor már ez megvolt, és előbbre kellett lépünk, kínálhattuk meg őket a megillető helyen.

Nagy emlék. Jó visszagondolni rá.

Epilógus

A krónika még ezt jegyezte fel: »1945 elején Szent-Györgyi Albert, Nobel-díjas professzor kérte a vállaltól, állítsák helyre az Élettani Intézet gázkészülékait, hogy megkezdhesék munkájukat. Előre bocsátotta, hogy pénzük, sajnos egyáltalán nincs erre a célra. Akkor a Gázművek szerelési osztályának dolgozói vállalták, hogy saját erejükkel és vasárnapjaikat feláldozva rendbe hozzák az Élettani Intézet gázhálózatát, gázkészülékait, sőt emellett megjavították a sérült víz és elektromos berendezéseket is. Ugyanígy került sor a Műszaki Egyetem vegyi tanszékének, a II. számú Sebészeti Klinika, az Orr-, fül- gége- klinika gázhálózatának megjavítására.«

Póczik Kálmán előbb a nyolc általánost végezte el a Tavaszmező utcában, majd igen jó eredménnyel az épület gépészeti technikumot. A Kommunista Pártba 1945. március 15-én kérte a felvételét. Berta Ernő csoportvezető meghalt 1950-ben. Békési István csőszerek meghalt 1957-ben. Bukovits János ipari tanuló oktatóként ment nyugdíjba. Giebl Antal ugyancsak nyugdíjas. Haraszi Batore öreg munkás, meghalt. Megyeri Antal nyugdíjas. Nagy 6. Józsefet visszaélésekért alacsonyabb munkakörbe helyezték. (»Sajnos ilyen is előfordult húsz év alatt.«) Nyerges András ma is csőszerek (»Komoly szakember, csoportvezető a Krisztina körüli Gázművek-nél.«). Polozgai János nyugdíjas. Szilágyi István nyugdíjas (»Szegényt megtörte egy kicsit a munka.«). Takács József aktív csőszerek ma is, Tamási Ferenc, akkor csőrákó, ma művezető a Köztársaság téri csőhálózati osztályon. Varga József, akkor ipari készülek szerelő, ma az ipari műhely főművezetője (»Karakán, nagy hangú, nagy szívű, jó szakember.«).

A jó szavak mögött tettek vannak. A gázláng kékesárgán villanó fényénél. Húsz év múltán is.

Csillag István